

RCL DPiO 5604-74/12

ANALIZA
WYROKU TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO
Z DNIA 26 CZERWCA 2012 R., SYGN. AKT P 13/11

I. INFORMACJE O ORZECZENIU:

1. Metryka orzeczenia:

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 czerwca 2012 r., sygn. akt P 13/11. Sentencja orzeczenia została ogłoszona w dniu 4 lipca 2012 r. w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej pod poz. 759.

2. Sentencja orzeczenia:

Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 49 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1376) przez to, że w każdym wypadku umorzenia na podstawie art. 823 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.) zawieszono wcześniej postępowania egzekucyjnego przewiduje pobieranie od dłużnika opłaty stosunkowej w wysokości nie niższej niż 1/10 wysokości przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Utrata mocy obowiązującej niekonstytucyjnej regulacji:

Przepis art. 49 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, zwanej dalej „ustawą o komornikach sądowych”, w zakresie określonym w sentencji (czyli w zakresie w jakim nakłada na dłużnika obowiązek uiszczenia opłaty stosunkowej, nie niższej niż 1/10 wysokości przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, w każdym przypadku umorzenia z mocy prawa (art. 823 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (zwanej dalej „K.p.c.”), zawieszono wcześniej postępowania egzekucyjnego), utracił moc obowiązującą z dniem ogłoszenia ww. wyroku Trybunału Konstytucyjnego, tj. z dniem 4 lipca 2012 r.

4. Stan prawny (poddany ocenie Trybunału Konstytucyjnego w orzeczeniu):

Zgodnie z ustawą o komornikach sądowych, za prowadzenie egzekucji i inne czynności wskazane w tej ustawie komornik pobiera opłaty egzekucyjne (art. 43). W przypadku spraw

o egzekucję świadczeń pieniężnych komornik pobiera od dłużnika opłatę stosunkową w wysokości 15% wartości wyegzekwowanego świadczenia, nie niższą niż 1/10 i nie wyższą niż trzydziestokrotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego (art. 49 ust. 1). Jednocześnie, w razie egzekucji tego rodzaju świadczeń wskutek skierowania egzekucji do wierzytelności z rachunku bankowego, wynagrodzenia za pracę, świadczenia z ubezpieczenia społecznego, oraz świadczeń otrzymywanych na podstawie przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, opłata stosunkowa została określona na poziomie 8 % wartości wyegzekwowanego świadczenia, z tym że nie niższej niż 1/20 i nie wyższej niż dziesięciokrotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego. Dodatkowo, w powyższych przypadkach, wysokość opłaty stosunkowej została uzależniona od wartości realnie wyegzekwowanego świadczenia, tzn. ma być ustalana proporcjonalnie do jego wysokości, stosownie do art. 49 ust. 1a ustawy o komornikach sądowych.

Odrębnie uregulowana została wysokość oraz podstawa naliczania opłaty stosunkowej w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego (art. 49 ust. 2). Jeżeli umorzenie następuje na wniosek wierzyciela (na podstawie art. 825 K.p.c.) lub na podstawie art. 823 K.p.c., tzn. z mocy samego prawa (gdy wierzyciel w ciągu roku nie dokonał czynności potrzebnej do dalszego prowadzenia postępowania lub nie zażądał podjęcia zawieszzonego postępowania), opłata stosunkowa pobierana jest od dłużnika w wysokości 5% wartości świadczenia pozostałego do wyegzekwowania, nie niższej niż 1/10 i nie wyższej niż dziesięciokrotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego. Z tym, że w przypadku umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela zgłoszony przed doręczeniem dłużnikowi zawiadomienia wszczęciu egzekucji, komornik pobiera od dłużnika opłatę stosunkową w wysokości 1/10 przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego. W pozostałych przypadkach umorzenia postępowania egzekucyjnego, tzn. z urzędu (art. 824 K.p.c.) oraz na wniosek dłużnika albo osoby trzeciej (art. 825 K.p.c.), komornik w ogóle nie pobiera opłaty stosunkowej od tej części świadczenia, która nie została wyegzekwowana.

Z przytoczonych wyżej regulacji wynika, iż co do zasady opłata stosunkowa jest ściągana od dłużnika, a tylko wyjątkowo do jej uiszczenia zobowiązany jest wierzyciel (art. 49 ust. 4) – w razie niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego (tj. wówczas, gdy wierzyciel jeszcze przed złożeniem wniosku egzekucyjnego mógł się dowiedzieć, że podjęcie przez komornika czynności nie może doprowadzić do wypełnienia przez dłużnika obowiązku wskazanego w tytule wykonawczym).

Ponadto ustawa o komornikach sądowych, w art. 49 ust. 7-10, ustanawia mechanizm miarkowania wysokości opłaty stosunkowej, pobieranej na podstawie art. 49 ust. 1, 2 i 4, przewidując możliwość obniżenia jej przez sąd, na wniosek dłużnika lub wierzyciela, z

uwzględnieniem w szczególności nakładu pracy komornika lub sytuacji majątkowej wnioskodawcy oraz wysokości jego dochodów.

5. Powołany wzorzec konstytucyjny:

Zasady ustalania opłat egzekucyjnych pobieranych przez komornika za prowadzenie egzekucji determinowane są pozycją komornika, jako organu egzekucyjnego oraz przyjętym, w konsekwencji, system kosztów egzekucji. Na gruncie ustawy z dnia 18 września 2001 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 130, poz. 1452), zwanej dalej „nowelizacją z 2001 r.”, odstąpiono od „pracowniczego charakteru stosunku łączącego komornika z prezesem sądu rejonowego [na rzecz statusu zbliżonego] do tzw. przedstawicieli wolnych zawodów, nie pozbawiając jednak [komorników] przymiotów funkcjonariuszy publicznych.”¹⁾ Komornik, prowadząc czynności egzekucyjne w sprawach cywilnych na własny rachunek (art. 3a), z jednej strony ponosi ryzyko finansowe swej działalności, z drugiej jest „poddany uregulowaniom ograniczającym swobodę działalności i wykluczającym kierowanie się zasadą maksymalizacji zysku (...) [Komornik] Nie może w szczególności odmówić przyjęcia wniosku o wszczęcie egzekucji lub wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, do przeprowadzenia których jest właściwy miejscowo i rzeczowo” [tym samym został pozbawiony] „możliwości profilowania działalności i podejmowania egzekucji stosownie do prognozowanych szans jej powodzenia”²⁾.

Nowelizacja z 2001 r. dokonała zmiany zasad rozliczania kosztów egzekucji, przewidując: rezygnację z wynagrodzenia zasadniczego komornika, istotne zmniejszenie wysokości opłaty stosunkowej, a przede wszystkim odstąpienie od zobowiązania wierzyciela do uiszczania części opłaty stosunkowej, na rzecz pobierania całości tej opłaty, za dokonaną egzekucję, od dłużnika. Istotą wprowadzanej zmiany, jak zaznaczał Trybunał w swoim orzecznictwie, było „zwiększenie zainteresowania komorników skutecznością i efektywnością egzekucji przez uzależnienie uzyskiwanych dochodów od wartości realnie wyegzekwowanych świadczeń.”³⁾

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego⁴⁾, powyższy cel wprowadzanej regulacji znalazł wyraz w ustawie o komornikach sądowych, obecnie w jej art. 49 ust. 1 i 1a, przez generalne ustanowienie zasady powiązania wysokości opłaty egzekucyjnej (stosunkowej) z wyegzekwowanym świadczeniem, uzyskanym w wyniku działań podjętych przez komornika. Przepis ten uzależnił również wysokość opłaty stosunkowej od pracochłonności czynności egzekucyjnych, gdyż

¹⁾ Tak TK w omawianym wyroku oraz w wyroku z dnia 17 maja 2005 r., sygn. akt P 6/04.

²⁾ Tak TK w omawianym wyroku oraz wyroku z dnia 13 grudnia 2011 r. sygn. akt SK 44/09.

³⁾ Tak TK w omawianym wyroku oraz w wyroku: z dnia 24 lutego 2003 r., sygn. akt K 28/02 i z dnia 17 maja 2005 r., sygn. akt P 6/04

⁴⁾ Tak TK w omawianym wyroku oraz w wyroku: z dnia 17 maja 2005 r., sygn. akt P 6/04 i z dnia 8 maja 2006 r. sygn. akt P 18/05

egzekucja, w ramach której komornik dokonuje nielicznych i stosunkowo prostych czynności wiąże się z niższą opłatą (art. 49 ust. 1 zdanie drugie). Zwiększeniu efektywności zasad ustalania wynagrodzenia komornika służy również „widelkowe” dookreślenie wysokości opłaty stosunkowej (minimalne wynagrodzenie komornika w wysokości 1/10 lub 1/20 wysokości przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego i nieprzekraczające trzydziestokrotność lub dziesięciokrotność tego wynagrodzenia).

Niemiej jednak, Trybunał wielokrotnie wskazywał na nieadekwatność rozwiązań normatywnych dotyczących ustalania wynagrodzenia komornika w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego⁵⁾. W wyroku z dnia 17 maja 2005 r., sygn. akt P 6/04 podkreślono, że przyjmując „model uzależniający opłatę egzekucyjną, będącą elementem wynagrodzenia komornika, od skuteczności egzekucji [za dysfunkcyjne, a przez to niezgodne z art. 2 Konstytucji należało uznać] pobranie opłaty egzekucyjnej w razie umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela. (...) Obciążanie dłużników kosztami egzekucyjnymi za dobrowolne zaspokojenie wierzyciela, czyli zachowanie pożądanе i zgodne zarówno z prawem, jak i interesem wierzyciela, jest nieadekwatne do celu regulacji, wykazuje cechy swoistej kary finansowej.”, zniechęcając dłużników do dobrowolnego regulowania zobowiązań. Trybunał zwrócił również uwagę, że: „(...) w pewnych okolicznościach [opłata stosunkowa] nie stanowiła (...) „wynagrodzenia” za trud włożony przez komornika w odzyskanie konkretnej wierzytelności, lecz stawała się swoistą premią, należną komornikowi nawet w wypadku jego bezczynności wiążącej się z wnioskiem wierzyciela o umorzenie postępowania egzekucyjnego.”. W wyroku P 18/05 Trybunał Konstytucyjny potwierdził, że: „pobieranie opłaty egzekucyjnej [w powyższych okolicznościach] jest sprzeczne z zasadniczą koncepcją ustawy o komornikach, która co do zasady wymaga uwzględniania realnego, a nie czysto formalnie rozumianego, nakładu kosztów, czasu i wysiłku ze strony komornika jako kryterium przyznania mu wynagrodzenia”. Dodatkowo Trybunał podniósł wówczas, że sytuacja, w której dłużnik regulujący dobrowolnie zobowiązanie, już po wszczęciu egzekucji – przez to, że zmuszony był uiścić opłatę egzekucyjną w pełnej wysokości – był traktowany gorzej niż ten, który do końca opierał się przed wykonaniem swych zobowiązań (i ponosił opłatę tylko w wysokości wyegzekwowanego przez komornika świadczenia), musiała zostać uznana za niezgodną z podstawowymi założeniami porządku konstytucyjnego.

Na gruncie zaskarżonego art. 49 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy o komornikach sądowych założony przez ustawodawcę pierwotny cel nowelizacji z 2001 r. (przyświecający także kolejnym zmianom zasad ustalania opłaty stosunkowej w razie umorzenia postępowania) również okazał się niemożliwy do osiągnięcia, co potwierdził Trybunał w omawianym wyroku. Ponadto, aktualność zachowało wiele zarzutów dotyczących mechanizmu ustalania wynagrodzenia komornika w razie

---

⁵⁾ j.w.

umorzenia postępowania egzekucyjnego, podnoszonych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego⁶⁾.

Wątpliwości Trybunału, w omawianym wyroku, wzbudziło już samo odwołanie się w art. 49 ust. 2 ustawy o komornikach sądowych do wartości świadczenia pozostałego do wyegzekwowania, jako podstawy obliczenia opłaty stosunkowej, wprowadzone z zamiarem uwzględnienia wcześniejszych wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego. Zastrzeżenia dotyczące tak sformułowanej podstawy obliczenia opłaty stosunkowej wynikały z nieokreślenia, w ustawie o komornikach sądowych, sposobu ustalania wartości świadczenia pozostałego do wyegzekwowania. Nawet jeśli by przyjąć, że wartością świadczenia pozostałego do wyegzekwowania jest różnica między wartością egzekwowanego świadczenia (na dzień wpływu wniosku wierzyciela o umorzenie postępowania lub dzień umorzenia postępowania z mocy prawa), a kwotą już wyegzekwowaną, dla Trybunału niejasne było, czy świadczenie uiszczone przez dłużnika bezpośrednio wierzycielowi (co stanowi podstawę umorzenia postępowania) traktować jako kwotę wyegzekwowaną, czy pozostałą do wyegzekwowania. W oparciu o wypowiedzi Trybunału zawarte w wyrokach P 6/04 oraz P 18/05, możliwa okazała się prokonstytucyjna wykładnia tej części normy, wskazująca na rozumienie pojęcia „świadczenie pozostałe do wyegzekwowania”, jako części świadczenia należnego od dłużnika, która nie została spełniona do rąk wierzyciela przez komornika wskutek dokonanych przez niego czynności egzekucyjnych. Stanowisko powyższe znajduje odzwierciedlenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, m.in. w uchwale z dnia 12 lutego 2009 r., sygn. akt III CZP 142/08, gdzie wskazuje, że: „spełnienie świadczenia przez dłużnika bezpośrednio wierzycielowi w toku wszczętego wcześniej postępowania egzekucyjnego oznacza, iż to nie działanie komornika doprowadziło do zaspokojenia wierzyciela, ponieważ stan taki został osiągnięty na skutek pozaegzekucyjnej czynności samego dłużnika.” (tak też w uchwale z dnia 29 października 2010 r., sygn. akt III CZP 82/09).

Trybunał Konstytucyjny, w omawianym wyroku, negatywnie odniósł się także do zastosowanego w art. 49 ust. 2 ustawy o komornikach sądowych rozwiązania zgodnie z którym, komornik pobiera opłatę stosunkową w każdym wypadku umorzenia postępowania na podstawie art. 823 K.p.c., wcześniej zawieszzonego, gdyż „nie ma [ono] oparcia ani w konstrukcji ustawy o komornikach, ani w aksjologii konstytucyjnej.” (za wyrokiem P 18/05). Jak wskazano wyżej, na skutek działań ustawodawcy podjętych w związku z wyrokami Trybunału o sygn. akt P 6/04 i P 18/05, możliwa okazała się prokonstytucyjna wykładnia art. 49 ust. 2, uwzględniająca przypadek dobrowolnego spełnienia świadczenia przez dłużnika do rąk wierzyciela, już po wszczęciu

⁶⁾ Wątpliwości co do zasad ustalania opłat za prowadzenie egzekucji w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego wyraził już w postanowieniu z dnia 6 listopada 2003 r. Sąd Najwyższy, stwierdzając że skoro „opłata egzekucyjna ma służyć m.in. wynagrodzeniu komornika, to pobieranie jej (...) bez względu na zakres wykonanych czynności egzekucyjnych, pozostaje w rażącej sprzeczności z zasadami wynagradzania”.

egzekucji. Ustawodawca, nadając brzmienie art. 49 ust. 2, nie wziął jednak pod uwagę przypadków umorzenia postępowania egzekucyjnego, które wiążą się z inną przyczyną aniżeli dobrowolne spełnienie świadczenia przez dłużnika.

Ustawa o komornikach sądowych, w art. 49 ust. 2 i 5, przy ustalaniu opłaty stosunkowej pobieranej przez komornika za prowadzoną egzekucję w razie umorzenia postępowania, jako kryterium rozróżnienia posłużyła się podstawą umorzenia postępowania. Zgodnie z art. 49 ust. 5, komornik nie pobiera opłaty od tej części świadczenia, która nie została wyegzekwowana, w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego z urzędu, tj. na podstawie art. 824 § 1 k.p.c., oraz gdy do umorzenia postępowania dojdzie na wniosek osoby trzeciej (np. w trybie art. 825 pkt 3 k.p.c.), lub na wniosek dłużnika (np. jeżeli dysponuje prawomocnym orzeczeniem, którym tytuł wykonawczy został pozbawiony wymagalności – art. 825 pkt 2 i 5 k.p.c.). W tych przypadkach, to komornik ponosi finansowe ryzyko egzekucji, która nie może się dalej toczyć z uwagi na wskazywane wyżej okoliczności. Jeżeli do umorzenia dojdzie na skutek wniosku wierzyciela (art. 825 pkt 1 K.p.c.) lub z mocy samego prawa (art. 823 K.p.c.), dłużnik jest zobowiązany do uiszczenia obniżonej opłaty egzekucyjnej, stosownie do art. 49 ust. 2. Z racji powyższego, w razie umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela lub z mocy samego prawa ryzyko finansowe ponosi w całości dłużnik. Ryzyko to występuje, a obowiązek uiszczenia opłaty powstanie także wtedy, gdyby okazało się, że tytuł wykonawczy, stanowiący podstawę egzekucji był wadliwy i został uchylony (np. w wyniku rozpoznania sprawy po przywróceniu terminu do wniesienia zarzutów lub innego środka zaskarżenia albo rozpoznania skargi kasacyjnej; podobnie w sytuacji uchylenia klauzuli wykonalności) lub utracił moc. Ukształtowanie postępowania egzekucyjnego pozwala bowiem wierzycielowi na doprowadzenie do nałożenia na dłużnika obowiązku uiszczenia opłaty stosunkowej również w powyższym przypadku, prowadząc *de facto* do nałożenia „kary finansowej” na osobę, względem której egzekucja została wszczęta bezzasadnie. Jak podkreśla Trybunał, takiego stanu rzeczy nie zmienia prawo dłużnika do żądania zawieszenia lub umorzenia egzekucji gdyż, wierzyciel może „ubiec” dłużnika i złożyć wniosek o umorzenie lub zawieszenie postępowania zanim spełnią się przesłanki złożenia wniosku przez dłużnika, a także wówczas gdy: dłużnik podjął już czynności zmierzające do pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności; gdy wyrok pozbawiający wykonalności już zapadł, lecz nie stał się jeszcze prawomocny; gdy nakaz zapłaty, będący tytułem egzekucyjnym, już utracił moc z mocy prawa, lecz nie zakończyło się jeszcze postępowanie i dłużnik nie dysponuje orzeczeniem stwierdzającym utratę mocy przez tytuł egzekucyjny. Powyższego skutków nie łagodzi również przewidziany w ustawie o komornikach sądowych mechanizm miarkowania opłaty egzekucyjnej (art. 49 ust. 7-10).

Mając na uwadze powyższe zaznaczyć należy, że ustawodawca określając zasady ponoszenia kosztów postępowania egzekucyjnego dysponuje pewną swobodą, pod warunkiem, że

jego działania nie prowadzą w tym zakresie do naruszania Konstytucji. Jednak: „Nie ulega wątpliwości, że ocena „logicznej poprawności”, uwarunkowana znajomością prawideł logiki formalnej, musi też opierać się na kryteriach zdroworozsądkowych. Przy ocenie każdej regulacji obejmującej kilka przepisów albo przy badaniu różnych norm prawnych zawartych w jednym akcie prawnym konieczne jest rozważenie, czy te regulacje i unormowania pozostają ze sobą spójne i logicznie powiązane.”⁷⁾.

Stanowione zasady muszą być formułowane w sposób poprawny, precyzyjny i jasny, spełniając tym samym wymaganie określoności przepisów, wynikające z zasady poprawnej legislacji, wywiedzionej z art. 2 Konstytucji (zasady demokratycznego państwa prawnego). Jednocześnie, w wyrokach: z dnia 24 lutego 2003 r., sygn. K 28/02 oraz z dnia 22 września 2009 r., sygn. P 46/07 Trybunał podkreślił, że: „Zasady poprawnej legislacji obejmują również podstawowy z punktu widzenia procesu prawotwórczego etap formułowania celów, które mają zostać osiągnięte przez ustanowienie określonej normy prawnej. Stanowią one podstawę do oceny, czy (...) przepisy prawne w prawidłowy sposób wyrażają wysławianą normę oraz czy nadają się do realizacji zakładanego celu”. Powyższe elementy składają się na wskazywane m.in. w wyroku o sygn. akt P 6/04 założenie, iż: „(...) podstawą każdego systemu norm prawnych jest fikcja prawna racjonalności prawodawcy. (...). Powołana fikcja prawna nakazuje założyć, że wszelkie działania prawodawcy są efektem dogłębnego rozważenia problemu i dojrzałej decyzji znajdującej racjonalne uzasadnienie. Wynika więc stąd, że stanowione prawo cechuje się założonym z góry racjonalizmem, a założenie to pozwala wymagać od wszystkich obywateli respektowania tego prawa i jego stosowania. Odrzucenie fikcji racjonalności ustawodawcy wiązałoby się z dopuszczeniem możliwości podważania poszczególnych aktów prawnych i odmowy ich stosowania, to zaś groziłoby rozprzężeniem wszystkich więzi prawnych i społecznych. Skoro punktem wyjścia jest przyjęcie racjonalności ustawodawcy (i wynikającego stąd racjonalizmu poszczególnych unormowań prawnych), to racjonalizm stanowionego prawa musi zostać uznany za składową przyzwoitej legislacji. Innymi słowy: legislacja nieracjonalna nie może być w demokratycznym państwie prawnym uznana za „przyzwoitą”, choćby nawet spełniała wszelkie formalne kryteria poprawności.”.

Konsekwencją wskazywanego wyżej ukształtowania przepisów dotyczących zasad ustalania opłaty stosunkowej w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego, zwłaszcza art. 49 ust. 2 ustawy o komornikach sądowych – w związku z regulacjami dotyczącymi zawieszenia i umorzenia tego postępowania, zdaniem Trybunału, jest: „całkowite uzależnienie obowiązku zapłaty przez dłużnika kosztów egzekucyjnych od zachowania wierzyciela.”. To powoduje, że w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego z mocy prawa albo na wniosek wierzyciela „obowiązujące

⁷⁾ Tak TK w wyroku TK o sygn. akt P 6/04.

przepisy traktują tak samo dłużnika, który po wszczęciu egzekucji zaspokoił wierzyciela, jak i dłużnika, w stosunku do którego został wydany wadliwy tytuł egzekucyjny.”. Tym samym, brak kompleksowych i przemyślanych regulacji – uwzględniających w pewnych okolicznościach odstępstwa od podstawowego podziału ryzyka finansowego między dłużnika i komornika w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego, wyrażonego w art. 49 ust. 2 i 5 – prowadzi do sytuacji, w której osoba faktycznie nigdy niemająca przymiotu dłużnika, gdyż egzekwowane roszczenie nie istniało lub nie mogło być dochodzone (przedawnienie), na podstawie zaskarżonego art. 49 ust. 2 zdanie pierwsze, zobowiązana jest do uiszczenia opłaty stosunkowej co najmniej w dolnej granicy (wysokości 1/10 wysokości przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego).

Jednocześnie, na gruncie art. 49 ust. 2, bezskutecznie podjęto próbę uzależnienia uzyskiwanych dochodów od wartości realnie wyegzekwowanych świadczeń, w związku z realizacją podstawowego założenia systemu opłat egzekucyjnych, wprowadzonego nowelizacją z 2001 r. W świetle zaskarżonej regulacji, w okresie zawieszenia postępowania egzekucyjnego, które zostało następnie umorzone na podstawie art. 823 k.p.c., nie można bowiem mówić o jakimkolwiek nakładzie pracy komornika w związku z prowadzeniem egzekucji, gdyż zgodnie z dyspozycją art. 179 § 3 K.p.c. w związku z art. 13 § 2 K.p.c., komornik nie może podejmować w tym czasie żadnych czynności egzekucyjnych⁸⁾.

II. SKUTKI ORZECZENIA:

Stwierdzenie niekonstytucyjności art. 49 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy o komornikach sądowych, w zakresie w jakim nakłada on na dłużnika obowiązek uiszczenia opłaty stosunkowej, w wysokości nie niższej niż 1/10 wartości przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, w każdym przypadku umorzenia z mocy prawa (art. 823 K.p.c.), zawieszono wcześniej postępowania egzekucyjnego, jak podkreślił Trybunał w omawianym wyroku, pozwala na odstąpienie od obciążania kosztami postępowania egzekucyjnego osoby, względem której toczyło się ono na podstawie wadliwego tytułu egzekucyjnego. Dodatkowo jak należy sądzić, orzeczenie niekonstytucyjności w powyższym zakresie daje sądom podstawę do badania okoliczności umorzenia z mocy prawa postępowania egzekucyjnego, wcześniej zawieszono, i w uzasadnionych sytuacjach ewentualnego zwolnienia „dłużnika” z obowiązku uiszczenia opłaty stosunkowej.

Niemniej jednak, skutku w postaci odstąpienia od obciążania kosztami postępowania egzekucyjnego osoby, względem której toczyło się ono na podstawie wadliwego tytułu egzekucyjnego, nie można odnieść do przypadku umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela.

---

⁸⁾ Tak też m.in. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 października 2008 r., sygn. akt III CZP 90/08.).

III. WSKAZÓWKI DLA PRAWODAWCY:

Mając na uwadze, że na gruncie ustawy o komornikach sądowych opłata stosunkowa jest co do zasady ściśle związana z efektami działań komornika, Trybunał Konstytucyjny, w omawianym wyroku, podzielił stanowisko, iż „pobieranie opłaty egzekucyjnej w wypadku umorzenia postępowania co do zasady jest sprzeczne z zasadniczą koncepcją ustawy o komornikach sądowych i egzekucji”. Pogląd ten nie może jednak przesądzać o pozbawieniu komornika opłaty egzekucyjnej (stosunkowej) w każdym przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego, niezależnie od czasochłonności i pracochłonności czynności podjętych przez komornika przed umorzeniem tego postępowania. Dlatego też zdaniem Trybunału należałoby „(...) w szczególności odrzucić takie uregulowanie, które w każdym wypadku umorzenia na podstawie art. 823 k.p.c. zawieszono wcześniej postępowania egzekucyjnego wyłączało dopuszczalność pobrania od dłużnika opłaty egzekucyjnej.”.

Jak zaznacza Trybunał, warte rozważenia jest zróżnicowanie opłaty stosunkowej w zależności od etapu postępowania egzekucyjnego, nie poprzestając tylko na odnoszeniu się do momentu doręczenia dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji, tj. dokonania pierwszej czynności egzekucyjnej (art. 49 ust. 2 zdanie drugie). Należy mieć bowiem na uwadze, że „odmiennie kształtuje się nakład pracy komornika, który tylko dokonał pierwszej czynności egzekucyjnej oraz doręczył dłużnikowi zawiadomienie o wszczęciu egzekucji, a inaczej wówczas, gdy komornik np. przystąpił do licytacji nieruchomości, która jednak nie przyniosła efektu.”.

Ponadto, Trybunał Konstytucyjny wskazuje, że należałoby w szerszym zakresie, niż tylko formalnie rozumiana podstawa umorzenia postępowania, uwzględnić okoliczności, które spowodowały złożenie wniosku lub umorzenie postępowania z urzędu. Uwzględnienie takich okoliczności wiąże się:

- 1) z ponownym przeanalizowaniem i w następstwie zmianą zasad zawieszenia i umorzenia postępowania w K.p.c., np. przez przyznanie szerszych uprawnień w tym zakresie dłużnikowi, w sytuacji gdy tytuł wykonawczy utracił przymiot wykonalności – na skutek orzeczenia sądu albo z mocy prawa, a postępowanie zostało uprzednio zawieszono na wniosek wierzyciela. Wprowadzone rozwiązania nie mogą jednak doprowadzić do sytuacji, w której nałożenie opłat egzekucyjnych stanie się zależne wyłącznie od zachowania samego dłużnika. Trybunał proponuje także uregulowanie, na gruncie K.p.c., możliwości weryfikacji przyczyn złożenia przez wierzyciela wniosku o umorzenie postępowania lub przyczyn jego beczynności. Podsumowując, powyższe propozycje zakładałyby wprowadzenie zmian w konstrukcji postępowania egzekucyjnego, lub;
- 2) z dokonaniem zmian ~~wyłącznie~~ w zakresie systemu kosztów egzekucyjnych. Możliwe jest w tym zakresie rozważenie uregulowania przypadków zwrotu opłaty stosunkowej uiszczonej

komornikowi przez dłużnika, po przedstawieniu orzeczenia o pozbawieniu wykonalności tytułu wykonawczego – z przyczyn innych niż dobrowolne spełnienie świadczenia przez dłużnika (jeżeli dłużnik nie był w stanie go przedstawić, zanim doszło do umorzenia postępowania). Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego w tej sytuacji finansowe ryzyko postępowania egzekucyjnego mógłby ponosić komornik, na wzór przypadków wskazanych w art. 49 ust. 5 ustawy o komornikach sądowych.

IV. WYKONANIE ORZECZENIA:

1. Potrzeba wykonania orzeczenia:

Mimo, że na skutek wejścia w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z systemu prawa usunięta została niekonstytucyjna norma, zawarta w art. 49 ust. 2 ustawy o komornikach sądowych, przewidująca pobieranie przez komornika opłaty stosunkowej, choćby w dolnej granicy, w każdym przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 823 K.p.c., wcześniej zawieszono, konieczne wydaje się podjęcie działań legislacyjnych.

Po pierwsze, w celu zachowania pewności prawa, zgodnie z propozycjami Trybunału, należałoby całościowo uregulować zasady ustalania opłaty stosunkowej za prowadzoną egzekucję, w tym odnosząc się do kwestii dolnej granicy tej opłaty i ewentualnych odstępstw od jej uiszczenia, w przypadku umorzenie postępowania egzekucyjnego z mocy samego prawa (art. 823 K.p.c.).

Po drugie, konieczne jest uregulowanie powyższych zasad, zgodnie z zaleceniami Trybunału zawartymi w omawianym wyroku, w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela. Bowiem w razie umorzenia postępowania na tej podstawie, mimo wejścia w życie niniejszego wyroku, niemożliwe będzie zwolnienie dłużnika z konieczności uiszczenia opłaty stosunkowej, nawet jeżeli postępowanie toczyło się w oparciu o wadliwy tytuł egzekucyjny.

2. Podmiot wykonujący orzeczenie:

Z uwagi na tematykę ww. wyroku Trybunału Konstytucyjnego podmiotem właściwym w zakresie objętym tym wyrokiem jest Minister Sprawiedliwości.

3. Etap prac nad projektem wykonującym orzeczenie:

Zgodnie z informacją zawartą w Biuletynie Informacji Publicznej nie zostały dotychczas podjęte prace legislacyjne przez Ministra Sprawiedliwości nad wykonaniem niniejszego wyroku.

Sporządził/a: Oliwia Jokiel

DYREKTOR
Departamentu Prawnego i Orzecznictwa
Barbara Wysocka
dr Barbara Wysocka